

פרק י משנה ד (יחידה 20)
מצוות סיפור יציאת מצרים "והגדת לבנך"

מדריך למורה

חלק הארי של הפרק - המשנה הזאת והמשנה הבאה (שתי משניות ארוכות ומפורטות) עוסקות בסיפור יציאת מצרים. לימוד איכותי של המשניות הללו יבאר לתלמידים 'מה קורה' בהגדה של פסח, במה היא עוסקת וכיצד היא בנויה.

רוב המשנה עוסקת בקושיות הבן על ליל הסדר, אך שני המשפטים האחרונים של המשנה, הם בבחינת מעט המכיל את המרובה, ונעסוק בהם בהרחבה ביחידה זו.

זמן הוראה מומלץ: שני שיעורים.

מטרות

1. הישג הבנה ופרשנות

א. התלמיד יתבונן במשמעותן של ארבע הקושיות שבמשנה בהקשר של הרעיונות המרכזיים של סיפור יציאת מצרים, ויברר את משמעות ההבדל בין הקושיות הכתובות בהגדה לאלה שבמשנה.

ב. התלמיד יבין את משמעותם של המרכיבים השונים בסיפור יציאת מצרים:

- מבנה סיפור היציאה המופיע בהגדה "מתחיל בגנות ומסיים בשבח" ומסריו.

- כוונת המשפט "ודורש מארמי אובד אבי" ומשמעותו בסיפור יציאת מצרים בהגדה.

2. הישג ערכים:

התלמיד יעמוד על האמצעים שאותם קבעו חכמים כדי להעביר את המסרים של סיפור יציאת מצרים באופן חווייתי ומיטבי שמחזק גם את הקשר בין הורים לילדיהם כממשיכי המסורת:

- התמחה התינוקות: פעולות המעוררות תמיהה ועידוד לשאלת שאלות.

- אופן הצגת הסיפור: מתחיל בגנות ומסיים בשבח- הדגשת הגאולה על רקע קשיי הגלות.

3. הישג **תושב"ע**: התלמיד יבין מהו ההבדל בין פשט ובין דרש, וילמד זאת מתוך עיון בדרשות "ארמי אובד אבי" שבהגדה.

4. הישג **אוצר מילים**: התלמיד יבין המילים והביטויים הבאים:

גנות ושבח, מה נשתנה, אין דעת בבן, שלוק.

פתיחה

הנושא העיקרי של משנה זו הוא השאלות. לפניכם כמה הצעות לפתיחת השיעור:

לעורר שאלות אצל התלמידים על ידי שינויים: לעמוד בצד האחורי של הכיתה ולהתחיל ללמד, ללבוש בגד יוצא דופן או לעמוד על כסא, או כל שינוי אחר שמתאים למורה.

להעלות את הצורך בשאלות כדי שההורים יהיו מכוונים אל הילדים על ידי דברים שחן אומרת:

אני אשיב את האמת: כשאשעים אחלק הפה של ההלצה אחרי 'מה נשתנה' אני מפלישה שלפ
זיבוריק. זיבוריק. זיבוריק. כל כך הפכה זמן אורי עש שאשעים אמרה ולאכול. בצדק כלל
אין לי סבלנות אלא צה אני מתחילה לספור כמה צפים בהלצה נשאר. אני מחפשת הלצה

עם ציורים אחריים, אני רוצה ואחריה את האתיקאון שכבר לנתי' האקוס אחרי אני
יוצרת שהציורים האלו מאז חסונים, אבל זאת בא לי לקום מהשולחן...

מתוך הדברים של חן לצאת לשאלות: מה גורם לחן להרגיש ככה? מה אפשר לעשות כדי לשנות את הרגשתה של חן? כיצד שאילת שאלות בליל הסדר על ידי חן תשנה את ההסתכלות שלה על הכל?

לבקש משלושה תלמידים לבצע תרגיל של משחק תפקידים: אמא ושני ילדים. אחד מן הילדים צריך לדבר רק בשאילת שאלות, והתלמיד השני אסור לו לשאול שאלות.

הכיתה צריכה לזהות מה ההוראה שניתנה לכל אחד מן הילדים, וגם לבחון את ההשפעה של ההוראה על האמא.

מתוך כך להעלות שאלה שתיענה במהלך הלימוד: בשביל מה צריך לשאול? איזו השפעה יש לשאלה?

גוף השיעור

א. הבנה ופרשנות, תחילת המשנה

לפי הרשב"ם (ומפרשים נוספים) השאלה הראשונה ששואל הבן 'וכאן הבן שואל אביו' אינה ארבעת קושיות מה נשתנה, אלא שאלה שהתעוררה לו כיוון שראה שמוזגים עוד כוס לפני שבכלל אכלו. בכך עוסקת משימה 1. וזה העיקר: שהבן (או הבת) שואל ממה שהוא רואה, ממה שמעסיק אותו.

ב. לשון חכמים

משימה 2, תשובות:

אם אין דעת בבן לשים לב ולשאול, אביו מלמדו להקשות (לשאול) מה נשתנה.

[הערת סוגריים לגבי ההגדרה של קושיה: זוהי הגדרה גם לקושי בפרשנות, מהו הקושי של רש"י: עם איזו סתירה מתמודד רש"י?]

ג. הבנה ופרשנות, שאר המשנה

1. מה נשתנה - משימה 3

ילדים רבים אינם מבינים את הכוונה. ההבנה הרווחת אצל ילדים היא שימה נשתנה...מכל הלילות זוהי השאלה, ושאר המשפטים הם התשובות, מה שונה בלילה הזה מלילות אחרים – כל הדברים הללו.

לאמיתו של דבר הקושיה 'מה נשתנה' כוונתה למה נשתנה? וכל הקושיות הינן פירוט של הקושיה הזאת. למה בליל פסח אוכלים מצה ולא חמץ כמו תמיד, וכו'.

2. המשנה ממשיכה בעיקרון חשוב בסיפור יציאת מצרים – מתחיל בגנות ומסיים בשבח.

משימה 5א בודקת את הבנת התלמידים במושגים גנות ושבח,

סעיף ב מלמד את התלמידים את יישום הגנות והשבח בהגדה בשתי דרכים. חשוב שהתלמידים יבינו: הגנות והשבח הם של עם ישראל – עבדים ובני חורין, עובדי עבודה זרה – עובדי ה'. הנושא של הזוג הראשון הוא המצב הפיזי, ואילו של הזוג השני הוא רוחני. בהמשך היחידה שוב נחזור לעיקרון של גנות ושבח, להראות שהוא חורז את ההגדה כולה.

3. דרשת ארמי אובד אבי.

מדרש הפסוקים הללו תופס מקום נכבד במגיד, וחשוב שהתלמידים יבינו את המבנה ואת העיקרון. ההגדה לוקחת פסוקים מספר דברים, אותם מצווה לומר מביא הביכורים, העוסקים בסיפור יציאת מצרים. כדאי לקרוא עם התלמידים ולבקש מהם לומר מה כתוב שם, ולדייק עם התלמידים: סיפור יציאת מצרים כתוב בגוף ראשון, כאילו זה קרה לי (גם מביא הביכורים עצמו ודאי לא היה במקדש). לאחר שהתלמידים הבינו את פשט הכתובים, זהו הזמן להסביר להם מהו דרש. כדאי לפתוח בהגדה ולתת דוגמה. לאחר מכן ניתן לשלוח אותם לבצע את משימה 6.

ד. תורת חיים

בליל הסדר מעבירים הורים לבניהם, יחד עם סיפור יציאת מצרים, את האמונה בקב"ה. חלק זה של הלימוד מתבקש להעלות את התהליך החשוב והמשמעותי הזה למודע אצל התלמידים. יש צורך בדיון בע"פ בכיתה על כך, על מנת שהתלמידים יבינו במה מדובר. ניתן לשאול שאלות מנחות כגון אלו: איך ליל הסדר קשור באמונה בה? מתי, בפעם ראשונה, חשבתם על כך שיש אלוקים? שהי קיים? כיצד לימדו אתכם הורכם להאמין בה? מה עושים הורכם כדי להעביר לכם את האמונה?

המשימה לבית יכולה להיות משמעותית מאד, תלוי במקום שיינתן לכך בכיתה. אפשר להזמין ילדים להדפיס את הסיפורים ולערוך את זה בעיתון קטן, או לתלות בכיתה וכד'.

סיכום

המשימות העיקריות בסיכום הן לכתוב שאלה באמת משמעותית בקשר לסיפור יציאת מצרים, והאחרונה: ארבעה דברים חדשים שלמדתי. זו יחידה ארוכה וחשוב שהתלמידים יתבוננו בה ויראו מה הם למדו.

כדי לעורר לשאלה באמת משמעותית ניתן להיעזר בדבריה של חן (כהמשך לסיפור הקשה מהיחידה הראשונה של הפרק)

*סאלתי סאלותי. הריבה. הרתחלה אלו היו סאלות שהיו נראות לי פשוטות יותר. כמו יוגה זה
סנות' או יוגה אנתנו שותים צוקא אפס כוסות? אבל פתאום אחרי זה סלו לי סאלות
סוגם וספירות אותי כמו: יוגה ה' עשה שיהיה אדם ישראל כל כך קשה מוצרים. יוגה הם*

היו צריכים אסכול כל כך הרבה?
ולט - מה אנחנו צריכים אספר ענות של הקב"ה? איך זה יכול להיות?
או - אני מבינה שרציתם לצבור את האולרה ומצפים. אבל אנה צריק לאכול מרור. אנה
לצבור כנה היה קשה?
נראה לי שהשאלות האלו עולות לי בזקא השנה כי פתאום הן קשורות אלי. עט לי קשה.
עט אני מרטישה בסול של שיטבוז.
יש לי כנראה הרבה מה אסאול ומה אהקטיה הילת הסציפ...